

(5.) มุมมองของผู้เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกรับรู้มุมมองของกลุ่ม ทำให้พิจารณาได้ลึกซึ้ง
วิธีการ จัดกลุ่มเฉพาะต่างๆ แล้วให้ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของ
ประเด็นเสียใหม่แล้วนำเสนอในที่ประชุม

(6.) ความภูมิใจ เสียใจ

วัตถุประสงค์ เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกคิดทบทวนผลงานและภาระงานของ
คนในอดีตและปัจจุบัน ทำให้แต่ละคนเข้าใจสภาวะความสามารถ และข้อจำกัดของกันและกัน
ทำให้มีกำลังใจ

วิธีการ ให้สมาชิกนั่งเป็นวงกลม แต่ละคนแจ้งผลงานที่ทำให้ตนมีความ
ภูมิใจและเสียใจ แล้วเลือกความภูมิใจ 3 ลำดับ ความเสียใจ 3 ลำดับ เสนอในที่ประชุมรวม

(7.) การสังเคราะห์

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกสะท้อนความรู้สึกถึงสิ่งที่ตนเสียใจ เป็นการ
เปิดใจและยอมรับกันและกันเพื่อเตรียมให้ทุกคนเข้าสู่อนาคตที่สวยงามร่วมกัน

วิธีการ ให้สมาชิกแต่ละคนแสดงความรู้สึกหลังจากทำกิจกรรม ภูมิใจ -
เสียใจ จบลง

อนาคต

(8.) การทำเป็นละคร

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกร่วมจินตนาการถึงอนาคตที่พึงปรารถนาาร่วมกัน

วิธีการ ให้สมาชิกเข้ากลุ่มร่วมกันจินตนาการด้วยการวาดภาพแล้วนำภาพมา
หลอมรวมเป็นจินตนาการของกลุ่ม แล้วช่วยกันถ่ายทอดออกไปในรูปของละครใบ้ ละครหุ่น
บทเพลง บทกวี บทสัมภาษณ์ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ข่าว หรือละครพูด ที่มีเนื้อหา
พร้อมที่จะนำเสนอความฝันที่อยากให้มีให้เป็นเมื่อคิดแล้วก็ให้ฝึกซ้อม

(9.) การนำเสนอละคร

ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอละคร เพื่อให้ผู้ชมจับประเด็นแล้วบันทึกเป็นข้อมูล
เก็บไว้ใช้วางแผนทำงานในช่วงต่อไป

(10). **ความคิดเห็นร่วม**

วัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกแลกเปลี่ยนและค้นหาอนาคตที่พึงปรารถนา
ร่วมกันอีก

วิธีการ สมาชิกทุกคนร่วมกันพิจารณาค้นหา "ความคิดเห็นร่วม"
(ความคิดที่ทุกคนเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าสำคัญ) และ "ความคิดที่เป็นไปได้" (ความคิดเห็นที่บางคน
เท่านั้นที่มีความเห็นด้วย) แล้วให้สมาชิกลงคะแนนอีกครั้งหนึ่ง

(11). **แผนปฏิบัติการส่วนบุคคล**

ให้สมาชิกแต่ละคนเลือกประเด็นที่ตนสนใจและให้ความสำคัญมา
1 ประเด็น แล้วตอบคำถามว่าคนและองค์กรที่สังกัดจะมีส่วนร่วมในประเด็นที่เลือกอย่างไร

(12). **แผนปฏิบัติการกลุ่มสนใจ**

ให้สมาชิกที่สนใจประเด็นเดียวกันมารวมกลุ่มเป็นกลุ่มสนใจ เพื่อพิจารณา
สภาพที่เป็นอยู่ กลยุทธ์และกิจกรรม พร้อมทั้งปัญหาที่มีอยู่เขียนแผนปฏิบัติการแล้วนำเสนอในที่
ประชุมรวม

(13). **แผนปฏิบัติการกลุ่มเฉพาะ**

ให้กลุ่มเฉพาะมาร่วมกันค้นหาและวางแผนกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่วิสัยทัศน์ที่
กลุ่มพึงปรารถนาในอนาคตร่วมกัน

กระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

สาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 (2542 : 12) จุดเน้นที่
ชัดเจนประการหนึ่ง คือ การให้ความสำคัญกับผู้เรียนหรือที่เรียกว่า "ผู้เรียนสำคัญที่สุด" หรือใน
คำที่เรารู้คุ้นเคยกันดีที่ว่า "ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง" อันปรากฏอยู่ในมาตรา 22 และ 24 ว่า

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และ
พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้อง
ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ...

มาตรา 24 (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด
ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล...

(2) มีกิจกรรม กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการ
ประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

คามสาระดังกล่าวข้างต้นทำให้เราเชื่อแน่ว่าแนวการจัดการเรียนรู้ในยุคปฏิรูปการศึกษานี้ “เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” อย่างแน่นอน เพราะต้องจัดการศึกษาให้ตอบสนองพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนั้นผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา จัดกระบวนการเรียนรู้ ควรได้ศึกษา ทำความเข้าใจและปฏิบัติเกี่ยวกับ “กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ” ให้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ ประวิทย์ บึงสว่าง (2543 : 79) กล่าวว่า

การจัดกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้คิดเอง ปฏิบัติเองและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้น ท้าทาย ให้กำลังใจและช่วยแก้ปัญหาหรือชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ในเรื่องนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 20) กล่าวเสริมว่า “...การเรียนรู้ที่มีพลังความคิดมาก ที่สุด เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่ดี มีความหมายต่อตนเอง ตั้งที่ตนเองชอบและ สนใจ...มีการวางแผนการออกแบบกิจกรรมและจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความหมายเป็น ระบบและที่สำคัญที่สุดต้องเป็นประ โยชน์สูงสุดที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ” และอุษณีย์ โพธิ์สุข (2543 : 40) ได้เสนอกลยุทธ์กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พอสรุปได้ดังนี้

1. ให้จัดกิจกรรมหลากหลายที่ตอบสนองวิธีการทำงานของสมองที่แตกต่างของจิตวิทยาที่ ต่างกัน
2. การสอนที่เน้นการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการคิดระดับสูง เช่น คิดวิเคราะห์โดยใช้หลัก เหตุผล ตรรกะ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างอภิปัญญา เป็นต้น
3. การสอนแบบบูรณาการวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน
4. ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของตน มีส่วนร่วมกับสังคม ชุมชน
5. การพัฒนาหลักสูตร แผนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้อง กัน
6. เน้นการสอนทั้งรูปแบบเรียนรู้ โดยจิตใต้สำนึก (Subconscious) และจิตสำนึก (Conscious)
7. ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมหรือแสดงออกเป็นส่วนใหญ่ ครูลดบทบาทมาเป็นผู้ควบคุม ดูแลและตั้งสอน
8. การสอนไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น

เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ คณะวิจัยที่ใช้ชื่อว่า พหุภาที (2544 : 11) ได้แนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ว่า

เพื่อการปฏิรูปวิธีคิด วิธีการเรียนรู้ เรามองบทเรียนที่อยู่ข้างหน้าที่อยู่ปลายห้องไว้ ท้องนา ช้างๆ อูคลอง ความป่าธรรมชาติ ตามตลาดสด ศูนย์การค้า กลางถนวัตและ ในชุมชนของคน...กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากทุนทางสังคมของคนที่มีอยู่แล้ว ยกระดับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จนกลายเป็นคำร่ำที่มีชีวิตแล้วแล้วแล้วด้วยความพากเพียร ที่มีรู้จบ เพื่อนำความรู้เหล่านั้นมาในโลก และยังคงความเปลี่ยนแปลงที่ดีมาสู่สังคม ค่อยไป

และ ธงย ลักษณะ (2544 : 14) ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียน เป็นสำคัญที่จะได้ผลสูงสุด ทอสรุปสาระได้ดังนี้

1. ผู้เรียนทุกคนมีผลการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ครบถ้วนตามหลักสูตร แม้ผู้เรียนแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน แต่ครูมีฝีมือที่จะทำให้ผู้เรียนทุกคนบรรลุผลตามที่พึงปรารถนาได้
2. ผู้เรียนเรียนรู้จากการได้รับประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จากการค้นคว้า ทดลอง ปฏิบัติ สอบถาม วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน
3. ผลการเรียนรู้ คือ ความสมดุลของความรู้ ความคิด ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้ การแก้ปัญหา การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เป็นต้น
4. ครูผู้จัดจุดเด่นจุดค้อยผู้เรียนเป็นรายบุคคล ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย
5. บทบาทของครูจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำ ร่วมวางแผน ติดตามผลการทำกิจกรรม
6. การวัดผลประเมินผลจะเน้นการติดตามผลการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล ใช้วิธีการหลากหลายที่ประเมินจากทั้งพฤติกรรม ผลงานและข้อสอบ เป็นต้น

จากแนวคิดของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปเป็นลักษณะของกระบวนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างกว้างๆ ได้ คือ

กระบวนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. ขั้นนำ : สร้างความสนใจ เตรียมพร้อมที่จะเรียน
2. ขั้นจัดกิจกรรม : จัดกิจกรรมตามหลักการที่ว่า...
  - ◆ ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง → Construction
  - ◆ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน ช่วยกันเรียนรู้จนบรรลุตามจุดประสงค์ในหลักสูตร → Interaction
  - ◆ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกขั้นตอน → Participation
  - ◆ ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการ ไปพร้อมกับการสรุปข้อความรู้ และได้ผลงาน → Process and Product
  - ◆ ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย → Diversification
  - ◆ ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้จริง → Application
3. ขั้นวิเคราะห์ : ผู้เรียนร่วมอภิปรายจากการทำกิจกรรม ผลงาน ข้อความรู้ และกระบวนการเรียนรู้
4. ขั้นสรุปผลและประเมินผล : สรุปผลและประเมินผลตามจุดประสงค์ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

คุณลักษณะของกระบวนการสอนในกรอบความรู้ข้างต้นนี้ ทำให้ครูผู้สอนสามารถนำวิธีสอน รูปแบบการสอนทั้งของเดิมที่มีผู้คิดมานานแล้ว และที่มีผู้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ๆ มากมาย หลายวิธีมาประยุกต์ใช้ได้ อาทิ วิธีสอนแบบอุปนัย วิธีสอนแบบถาม - ตอบ วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน วิธีสอนแบบโปรแกรม แบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน แบบเทคนิคระดมสมอง การสร้างความคิดรวบยอด การสืบสวนสอบสวน การแก้ปัญหาเป็นกลุ่ม แบบมีส่วนร่วม แบบร่วมมือ ประสานใจ แบบนิรมิตวิทยา การสอนตามแนวทฤษฎีปัญหา การสอนตามแนววิถีจัดการเรียนรู้และการสอนแบบ Storyline เป็นต้น ด้วยเหตุที่วิธีสอนดังกล่าวนี้ล้วนมีลักษณะของการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งสิ้น

การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

การพัฒนาคนให้ทันชุมชนนานาชาติในยุคโลกาภิวัตน์และการค้าภายใต้กฎระเบียบขององค์การการค้าโลก ประเทศไทยจึงต้องปฏิบัติตามกติกากาการค้าเสรี และเปิดโลกทัศน์ของไทยสู่ต่างประเทศผ่านสื่อต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ประกอบกับสังคมโลกกำลังพัฒนาเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ผู้คนทั่วโลกจึงได้เรียนรู้เกี่ยวกับสังคมต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพบว่าการเรียนการสอนภาษาไทยก็ได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น เกี่ยวกับเรื่องนี้ ฉันทวิทย์ สุชาดานนท์ (2544 : 1) กล่าวว่า

ปัจจุบันนี้การเรียนการสอนภาษาไทยได้รับความสนใจจากชาวต่างประเทศมากขึ้น วัตถุประสงค์ของการเปิดสอนวิชาภาษาไทยและไทยศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศในภูมิภาคต่างๆ 144 สถาบัน ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย ในสถาบันอุดมศึกษาของไทยมีการเปิดสอนหลักสูตรการสอนภาษาไทยแก่ชาวต่างประเทศ และหลักสูตรไทยศึกษา 25 สถาบัน ทั้งรัฐและเอกชน ซึ่งมีเนื้อหาและจุดเด่นที่หลากหลายแตกต่างกัน การสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศนั้นนอกจากจะสอนการสะกด อ่านออกเสียงและไวยากรณ์ไทยแล้ว ยังสอดแทรกด้วยเนื้อหาการเรียนการสอนในบริบทไทยศึกษา เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา สังคม ประวัติศาสตร์ไทยและเนื้อหาอื่นๆ เพื่อให้ชาวต่างชาติมีความเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมไทยในเวลาเดียวกัน

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544 : 1) เสนอแนะเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาสาระภาษาไทยเพื่อสอนชาวต่างประเทศว่าควรครอบคลุมสาระต่างๆ พอสรุปได้ ดังนี้

1. พัฒนาการความเป็นชาติไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน จะศึกษาคั้งแต่ยุคสุโขทัยหรือก่อนนั้น การทำสงครามกับเพื่อนบ้าน การตั้งถิ่นฐานและการย้ายเมืองหลวง ชนบทไทยและภูมิประเทศของไทย เป็นต้น
2. วิถีไทยหรือรูปแบบวัฒนธรรมไทยที่ชาวต่างชาติควรรู้ เช่น บ้านไทย ความเป็นอยู่ต่างไทย มารยาท ศิลปะ การบันเทิง

3. ความรู้สึกนึกคิดแบบไทย ความเชื่อ โขลกถก กฎแห่งกรรม ศาสนาต่างๆ ในไทย
 ปรัชญาไทย โลกทัศน์ ความประพฤติ

4. สังคมไทยและค่านิยม ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ชนชั้นในสังคม
 อำนาจศักดิ์ศรี สังคมที่ไร้ระเบียบ หน้าตา พิธีกรรม หญิงไทย ความไม่เท่าเทียมกันและลำดับ
 ชนชั้น (Hierarchy)

5. ครอบครัวไทยในปัจจุบัน โสเภณี ชนกลุ่มน้อย กฎหมาย

6. ภาษาและวรรณคดีไทย ความหลากหลายในวรรณคดีไทย วรรณคดี ภาษาในบริบท
 ต่างๆ วรรณคดีสมัยใหม่และดั้งเดิม

ส่วนทางด้านแนวการสอน เทคนิคและกระบวนการถ่ายทอดภาษาไทยให้แก่ชาว
 ต่างประเทศนั้น โกชัย สาริกบุตร (2544 : 3) แนะนำว่า

1. สร้างบรรยากาศความเป็นไทยตลอดเวลาที่สอน เช่น ตั้งแวดล้อมในห้องเรียน
 มีแผนที่ประเทศไทย มีธงชาติไทย มีการตั้งชื่อผู้เรียนเป็นชื่อไทย การไหว้ การ
 ทักทายแบบไทย เป็นต้น ตัวผู้สอนจะพยายามแสดงพฤติกรรมของคนไทยที่
 สุภาพและอารมณดี
2. สอนตามจุดประสงค์ คือ ผู้เรียนกับผู้สอนตกลงกันก่อนว่าจะเรียนรู้อะไร
 แล้ไหน ด้วยวิธีใด แล้วจึงช่วยกันดำเนินไปสู่จุดประสงค์นั้น เมื่อมีการวัดผล
 ย่อมวัดตามจุดประสงค์
3. ผู้สอนจะบอกขั้นตอนการสอน กิจกรรม และกลวิธีบางอย่างล่วงหน้า เพราะการ
 เตรียมตัวของผู้เรียนเป็นเรื่องสำคัญมาก
4. การสอนจากสถานการณ์จริง และการใช้อุปกรณ์จริงน่าจะสนใจมาก นี่คือ
 ธรรมชาติของการเรียนการสอนทั่วๆ ไปอยู่แล้ว
5. การสอนเสียง คำ และการเรียงคำ สอนโดยเทียบกับภาษาแม่ของผู้เรียนเท่าที่
 จำเป็นและถ้าผู้เรียนรู้ภาษาอังกฤษในบางครั้งบางเรื่องจะช่วยสร้างความเข้าใจได้
 มาก
6. สอนโดยให้ผู้เรียนสังเกตและสรุปเอง
7. สอนโดยมีสิ่งช่วยเหลือ เช่น ตาราง แผนภูมิ แผนผัง รูปภาพ ซี เทป
 บันทึกเสียง เป็นต้น เพื่อช่วยทบทวน ช่วยประกอบความเข้าใจและช่วยจัด
 ระเบียบความรู้

8. การใช้เกม เพลง นิทาน การแข่งขัน ใช้ได้มากกับเด็กและวัยรุ่น แต่ใช้ได้น้อยกับผู้ใหญ่
9. การจับบทบาท ทำทาง การสาธิต และสถานการณ์สมมุติ จะสร้างความเข้าใจได้ดีและช่วยให้จดจำได้แม่นยำ แต่ผู้สอนจะเหนื่อยมากกว่าการสอนปกติ
10. การให้ปฏิบัติแบบจับพละกันที่ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่มักไม่ชอบ เพราะส่วนมากต้องการเวลาทบทวนและเตรียมตัวล่วงหน้า แต่สำหรับผู้เรียนที่เป็นเด็กและวัยรุ่นจะแล้วแต่ผู้สอนกำหนดกิจกรรมให้ปฏิบัติ

สำหรับด้านแนวการสอนนี้ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544 : 2) กล่าวเสริมว่า แนวการสอน มี 6 แบบ พอสรุปได้ดังนี้

1. แบบเน้นไวยากรณ์ (Grammatical Approach) เรียนแล้วพูดได้ถูกต้อง
2. สอนแบบเปรียบเทียบ (Contrastive Approach) สอนให้สังเกตเทียบกับภาษาอื่น
3. สอนแบบแปล โดยแปลกลับเป็นภาษาของคนเรียน
4. สอนเพื่อการสื่อสาร (Communication Thai) การสอนแนวนี้เพิ่งจะนิยมกันเมื่อ 10 ปีที่แล้ว สอนการสื่อสาร ทักทาย เป็นต้น
5. สอนเพื่อให้มีชีวิตรอด (Survival Approach) สอนบทสนทนาในสถานการณ์ต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องรู้ไวยากรณ์เน้นบทสนทนาแบบท่องจำ
6. สอนตามหัวข้อเรื่องลำดับ (Notational Approach) เช่น แบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เพิ่งหัดเรียนภาษาไทย สอนเป็นกลุ่มคำ อาทิ การนับเลข คำถาม คำครีอยุธยา คำบอกวันเวลา เดือน ปี และการใช้คำ "อีก" "อยู่" เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการสอนภาษาไทยให้กับชาวต่างประเทศนั้น นอกจากจะสอนภาษาไทยสำหรับการสื่อสารในขั้นพื้นฐานแล้วจะต้องสอนโดยสอดแทรกไทยศึกษาหรือความเป็นไทยในบริบทต่างๆ อันได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา สังคม ประวัติศาสตร์ไทย วรรณคดีและวรรณกรรมไทยไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมไทยในเวลาเดียวกัน

กระบวนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542 : 1055) กล่าวว่า “วรรณคดี น. วรรณกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย มีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ถึงขนาด เช่น พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน มีทนะพารา สามก๊ก เสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน” จะเห็นว่างานเขียนโดยทั่วไปถือว่าเป็น “วรรณกรรม” แต่ถ้ามองงานเขียนชิ้นใดเป็น “หนังสือดี” มีสาระ ให้ประโยชน์แก่ผู้อ่าน และเป็น “หนังสือที่แต่งดี” ใช้สำนวนภาษาไทยที่ดีวรรณคดีสโมสรจะยกย่องให้เป็น “วรรณคดี” และถือว่า วรรณคดีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เพราะเป็นงานเขียนที่บรรพชนสร้างสรรค์กันมาทุกยุค ทุกสมัยจนกระทั่งปัจจุบัน และยังมีในกาลต่อๆ ไปมิได้หยุดยั้ง

ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้ “วรรณคดีและวรรณกรรมเป็นสาระหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (2544 : 12) ในสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม “มาตรฐาน ท.5.1 : เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วรรณคดี และวรรณกรรม ไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง” พร้อมกับให้แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ วรรณคดีและวรรณกรรมไว้ในเอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2544 : 46) ว่า

การพัฒนาการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมเป็นการเรียนรู้เรื่องราวที่เป็น ทั้งความรู้และการบันเทิง ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยในยุคสมัย ต่างๆ และเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนใช้ทักษะภาษาเพื่อเรียนรู้เนื้อหาสาระทาง วรรณคดีและวรรณกรรมด้วยการอ่านพิจารณา วิเคราะห์ วิเคราะห์วรรณคดี และวรรณกรรมอย่างมีเหตุผล มีการนำเสนอความเข้าใจ ความซาบซึ้ง ข้อคิด คุณค่าในรูปแบบต่างๆ เช่น การรายงาน การจัดแสดงละคร บทบาท สมมุติ การอภิปราย การเขียนบทวิเคราะห์วรรณคดี การเขียนแสดงความคิดเห็น การอ่านวรรณคดีและวรรณกรรมเพิ่มเติมทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ฯลฯ ทั้งนี้จะมีผลให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรมให้กว้างขวาง ยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

สาระวรรณคดีและวรรณกรรม นอกจากจะถูกกำหนดในหลักสูตรระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังพบในการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เรียนสาขาภาษาไทยทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก อาทิ วิชาประวัติวรรณคดีไทย วรรณคดีเอกของไทย วรรณคดีแบบฉบับ วรรณคดีนิราศ วรรณกรรมท้องถิ่น วรรณกรรมวิจารณ์ วรรณกรรมปัจจุบัน

วรรณกรรมสังคมและการเมือง วรรณกรรมสำหรับเด็ก วรรณคดีชนบประเพณีและศาสนา และ
 แง่คิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าทุกฝ่ายยอมรับและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้วรรณคดีและวรรณกรรมด้วย
 เหตุที่วรรณคดีมีความสำคัญและมีคุณค่าต่อชีวิตคนทุกยุคทุกสมัย คุวภาษาไทยจึงมีหน้าที่สำคัญที่
 ต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนนักศึกษาเห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ของวรรณคดีและ
 วรรณกรรมในแง่ต่างๆ ทั้งด้านความงามทางภาษา ด้านแบบอย่างทางชนบประเพณี ด้านการให้
 กติชีวิตและแนวทางการดำเนินชีวิต ด้านความรู้และประสบการณ์ จนยอมรับว่าวรรณคดีและ
 วรรณกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริงที่ควรศึกษาและช่วยกันผดุงรักษาให้อยู่คู่ชาติ
 ตลอดไป

วิธีสอนวรรณคดีและวรรณกรรม

การสอนวรรณคดีและวรรณกรรมในทุกระดับการศึกษา นอกจากครูจะต้องศึกษาภูมิการ
 สอนแล้ว ครูควร ได้ศึกษาข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการสอนจากผู้รู้หลายๆ ท่าน เป็นต้นว่า
 บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2506 : 147) เสนอแนะว่า

...สามารถที่จะอ่านวรรณคดีด้วยความเพลิดเพลิน และสามารถที่จะเข้าใจ
 ข้อคิด และความรู้ลึกของผู้ประพันธ์รวมทั้งสามารถที่จะชี้แจงได้ว่า ตนเอง
 ร่วมรู้สึกร่วมนึกคิดกับผู้ประพันธ์เพียงไหน อย่างไร และสามารถชี้แจงข้อคิด
 ข้อเสียของวิธีการประพันธ์วรรณกรรมหลายประเภททั้งที่เป็นวรรณคดี และ
 ไม่เป็นวรรณคดี

ส่วนประไพ เจริญผล (2525 : 103) กล่าวแนะว่า

การสอนวรรณคดีหรือหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ตามแนว
 หลักสูตรพุทธศักราช 2521 นั้น เป็นการสอนภาษาที่อาศัยหนังสือเรียนเป็น
 แกนกลางที่จะนำให้นักเรียนเข้าใจความรู้ลึกนึกคิดของเพื่อนมนุษย์ร่วมชาติ
 และเพื่อให้เข้าถึงศิลปะของการใช้ภาษาด้วย นอกจากนั้นเมื่อนักเรียนได้ทำ
 กิจกรรมทำขบทำอ่านแต่ละบท นักเรียนก็จะได้มีโอกาสพัฒนาความคิดของ
ตนเองถึงขั้นที่เรียกว่ามีวิจารณ์ญาณ และได้ฝึกทักษะทางการใช้ภาษาได้แก่
 ทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน โดยใช้เนื้อหาของบทอ่านเป็นสะพาน
 เชื่อมทั้งจะได้สังเคราะห์เรียบ และลักษณะของภาษาไปด้วย...

ในเรื่องนี้ สุจิต เทียรชอบ และสายใจ อินทรมพรัย (2523 : 160) แนะนำให้สอนวรรณคดีแต่ละเรื่องโดยคำนึงถึงความรู้ด้านต่างๆ ดังนี้

1. เนื้อเรื่อง การดำเนินเรื่อง ประวัติ และความเป็นมาของเนื้อเรื่องรวมไปถึงประวัติของผู้แต่งด้วย
2. ศิลปะการประพันธ์ ตลอดจนรูปแบบต่างๆ
3. การใช้ถ้อยคำ ส่วนวนโวหาร ความไพเราะตลอดจนการมคมคาย
4. ความงดงามทางภาษา ตลอดจนรูปศัพท์ต่างๆ
5. ความรู้ในด้านต่างๆ เช่น วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี
6. ความคิดอ่าน ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้น
7. มโนทัศน์ ข้อคิด หรือแนวทางในการปฏิบัติที่เหมาะสมที่ควร ตลอดจนอุดมคติ ที่เกิดขึ้นในตัวกวี
8. ความเพลิดเพลิน และความจรรโลงใจ
9. การตีความ และการถอดความจากคำประพันธ์
10. การรู้จักพิพากษ์ วิจาร์ณวรรณคดีอย่างมีเหตุผล

จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ครูควรเน้นย้ำขณะมีการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมนั้น นอกจากจะให้นักเรียนเข้าใจและจำเนื้อเรื่องได้แล้ว ครูจะต้องสอนเกี่ยวกับความเป็นมา ประวัติผู้แต่ง ลักษณะของการประพันธ์ที่ใช้แต่ง คำศัพท์ที่ควรศึกษาในเรื่อง วิธีถอดคำประพันธ์ การอ่านทำนองเสนาะ การวิพากษ์วิจารณ์งานเขียน การมองหาแนวคิด คติข้อคิดจากเรื่อง ตลอดจนการเก็บเกร็ดความรู้ที่แทรกอยู่ในเรื่องอีกด้วย

กระบวนการสอนและกิจกรรมเสนอแนะในการสอนวรรณคดีและวรรณกรรม

กระบวนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรม สนิท สัตโธภาส (2536 : 273-275) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการสอนมีขั้นตอน พอสรุปได้ดังนี้ :-

1. จะสอนวรรณคดีและวรรณกรรมเรื่องใด ครูควรเริ่มด้วยการให้นักเรียนศึกษา "บทนำเรื่อง" ก่อน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเข้าใจที่มาของเรื่อง เพราะวรรณคดีบางเรื่องตัดบางตอนมาให้เรียน บางเรื่องเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือรวมเล่มใหญ่ ครูอาจสอนโดยใช้วิธีให้นักเรียนไปอ่านบทนำเรื่องมาล่วงหน้าแล้วให้นำมาอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน

2. จากนั้นจึงสอนประวัติผู้แต่งวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น ให้นักเรียนไปค้นคว้าประวัติผู้แต่งในห้องสมุดแล้วนำมาพูดรายงานหน้าชั้น เขียนเป็นรายงานส่งหรือจัดป้ายนิเทศก็ยิ่งดี ใช้วิธีสอนแบบครูบรรยายประกอบภาพ หรือจะเชิญวิทยากรมาพูดให้ความรู้ก็ได้ เป็นต้น

3. สอนลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้แต่งวรรณกรรมนั้นๆ เช่น ครูนำบทประพันธ์บางตอนให้นักเรียนอ่านแล้วช่วยกันเขียนแผนผังบทประพันธ์นั้นๆ เพื่อสรุปว่าเป็นคำประพันธ์ชนิดใดให้นักเรียนฝึกอ่านทำนองเสนาะ ร้องเพลง หรือขับเสภาตามฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์นั้น ให้นักเรียนแข่งขันแต่งคำประพันธ์ จัดได้กลอนสด หรือจัดประกวดการแต่งคำประพันธ์ตามโอกาสอันควร เป็นต้น

4. ให้นักเรียนมีความรู้ และเข้าใจในเนื้อหาของวรรณคดีที่เรียนด้วยวิธีต่างๆ เช่น เมื่อนักเรียนอ่านวรรณคดีเรื่องใดจบลงครูอาจให้นักเรียนแต่ละคนไปเขียนย่อเรื่องส่งครู ให้นักเรียนเล่าเรื่องต่อๆ กันในชั้นเรียนจนจบ ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมุติตามท้องเรื่อง จัดกิจกรรมตามตอนเนื้อเรื่องหน้าชั้นเรียน หรือให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดที่ครูถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง เป็นต้น

5. จัดกิจกรรมการสอนเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านในแง่มุมต่างๆ เป็นต้นว่า ข้อคิด แนวคิด คติสอนใจ การใช้ถ้อยคำสำนวน ความงามของภาษาที่ใช้ ลักษณะของตัวละครเอก ตลอดจนความรู้ และคุณค่าที่ได้จากการอ่านด้วยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ เช่น

5.1 สอนด้วยวิธีบรรยายประกอบการอภิปรายทั่วไป คือ หลังจากทีครูบรรยายเกี่ยวกับบทนำเรื่องประวัติผู้แต่ง และลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้แต่งแล้ว ครูอาจให้นักเรียนอ่านในใจหรืออ่านทำนองเสนาะ และถอดคำประพันธ์ หรือตีความจนเข้าใจเนื้อเรื่องเป็นอย่างดีแล้ว ครูจึงจัดให้นักเรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นจากหัวข้อที่ครูกำหนดขึ้น

5.2 การสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นการสอนที่ครูจะต้องแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 5-8 คน แล้วมอบหมายให้แต่ละกลุ่มไปร่วมกันอภิปรายตามหัวข้อที่ครูกำหนด เมื่อแต่ละกลุ่มอภิปรายเสร็จจึงให้ส่งตัวแทนออกมาพูดรายงานหน้าชั้นเรียน ครูจะเป็นเพียงผู้คอยช่วยเหลือเพิ่มเติมให้คำตอบของแต่ละกลุ่มสมบูรณ์ที่สุด

5.3 การสอนด้วยวิธีศึกษาค้นคว้า และแบ่งกลุ่มทำงาน เป็นการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใส่ตน และรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้โดยจัดกิจกรรมให้นักเรียนไปค้นคว้าหาความรู้ร่วมกันเป็นหมู่ๆ ตามที่ครูกำหนดงานให้ เช่น ถ้านักเรียนเรียนเรื่อง "สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช" ครูอาจแบ่งนักเรียนเป็น 5 กลุ่ม และมอบหมายให้แต่ละกลุ่มไปค้นคว้าตามหัวข้อที่ครูกำหนดดังนี้